

3. Крысы и музыка. Форум Крысиный бум. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <http://www.rat.ru/forum/index.php?topic=253.0>
4. Курий С. Фантазмагория реальности (сказки Э. Т. А. Гофмана). КУРС.ИВ.ом — сайт Курия Сергея Ивановича. История песен; История сказок; Льюис Кэрролл; Животные и др. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <http://www.kursivom.ru/фантазмагория-реальности-гофман/>
5. Милютин А. И. Почему и как образуются крысиные короли? МирТесен. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://antimirakobes.mirtesen.ru/blog/43827576086/Pochemu-i-kak-obrazuyutsya-kryisinyie-koroli>
6. Рыжов В. А. Гамельнский Крысолов: сказка и реальность. Военное обозрение. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://topwar.ru/157604-gamelnskij-krysolov-skazka-i-realnost.html>
7. Феномен крысиного короля. Пикабу. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: https://pikabu.ru/story/fenomen_kryisinogo_korolya_5343127

Пчелінцева В. В.

Права ісламу щодо шлюбу та розлучення

Сьогодні іслам є не лише однією з найпоширеніших монотеїстичних релігій у світі, але й потужним інструментом політики мусульманських країн. Мусульманське законодавство оточене забобонами, багатоженство дозволено в ісламі, жінка носить одяг, який повністю приховує найпривабливіші частини її тіла, деякі обмеження в її поведінці викликають хвилю непорозуміння і навіть осуду з боку немусульман, оскільки це контрастує зі звичаями та правилами нашого сучасного життя. Щоб зрозуміти ці особливості мусульманського шлюбного та сімейного законодавства, потрібно зазирнути «за ширму» мусульманської родини, і тоді можна побачити, що це насправді.

Деякі аспекти проблеми, порушеної в статті, розглядали такі зарубіжні та вітчизняні науковці і сходознавці, як І. Бурдукова, О. Борзова [4], П. Ленд [12], М. Зінченко [7], А. Ігнатенко [8], І. Кудряшова [10], Р. Ланда [11], С. Нагорний [14], О. Богомолів [3], Є. Беляєв [1], Є. Дорошенко [5], Л. А. Семенова [16], І. П. Петрушевський [15] та ін. Так, у статтях професора Л. Р. Сюкіяїнена «Мусульманське та сімейне право Арабського Сходу» йдеться про подружнє та сімейне право мусульман та інститут спадкування [17].

У мусульманському суспільстві шлюб із народженням дітей є релігійним обов'язком, а безшлюбність — плачевною умовою. «Законний шлюб» є предметом детального регулювання, в якому переплітаються правові ідеї та мусульманські звичаї [2].

Загалом поняття «шлюб» шаріатом визначається таким чином: шлюб — це укладення договору, згідно з яким жінка перестає бути сторонньою, «забороненою» для чоловіка, з яким вона вступила у шлюбний союз [18].

Метою шлюбного договору є створення сім'ї та продовження роду. Виходячи з цього, ми можемо зробити висновок, що укладення шлюбного контракту полягає не лише в отриманні «взаємного задоволення», але також означає створення хороших, міцних сімей та здорового суспільства в цілому. Законодавство мусульманських країн встановлює ряд умов для укладення шлюбного договору та встановлює певні умови щодо його форми. Сторонами, що укладають шлюбний контракт, є ті особи, чії статеві стосунки легалізовані цим контрактом або повинні бути легалізовані в майбутньому. Для шлюбу немає вікових обмежень. Особи, які досягли повноліття, можуть укласти шлюбний договір за власним бажанням, без втручання опікунів, а також вимагати розірвання шлюбу, укладеного без їх згоди. Вважаються дорослими молоді чоловіки, які досягли 12 років, та дівчата 9 років. Божевільним не забороняється вступати в шлюб, але шлюбний контракт повинні укладати від імені божевільного його батьки.

Для дійсності шлюбного договору не потрібні письмові акти чи релігійні церемонії. Але слова «пропозиції та згоди», так звана формула шлюбу, повинні бути вимовлені. Формулу шлюбу читають наречений і наречена або їх довірені особи, які можуть бути як чоловіками, так і жінками. Поки шлюбний договір не буде укладений, нареченому і нареченій забороняється бачитися, навіть таємно. Як правило, формула шлюбу читається арабською мовою, спочатку наречена, потім наречений. Читання формули довіреними особами також проводиться у зазначеній формі: спочатку це вимовляє довірена особа нареченого, потім наречений [9, с. 315].

Дійсність шлюбу за мусульманським законом зумовлена комбінацією таких чотирьох умов: без прямих перешкод; погодженням

конкретних осіб; визначення певного стягнення; дотримання певних формальностей.

Більшість перешкод, що унеможливають шлюб чи вимагають його відстрочки, подібні до перешкод будь-якого іншого законодавства. Деякі з них засновані на забороні кровозмішення у випадку спорідненості, до якої мусульманське законодавство також прирівнює «спорідненість по молоку», забороняючи шлюб між молочними братами та сестрами. Інші заборони на шлюб, наприклад, серед малікітів до паломника, який все ще носить іхрам — одяг, який вказує на те, що його паломництво ще не закінчилося; до жінки на одруження, з якою інший заявник вже висловив бажання одружитися, а також у випадках, коли майбутньому подружжю загрожує смертельна небезпека. Згідно з більшістю мусульманських вірувань, нерівні шлюби заборонені на основі соціального статусу майбутнього подружжя: чоловікові заборонено одружуватися з власною сестрою однієї з його чотирьох дружин; заборонено одружуватися з жінкою, яка ще не закінчила випробувальний термін ідда чи істібра.

Різниця в релігійних конфесіях також є перешкодою для шлюбу: шлюб мусульманина з ідолопоклонниками не дозволяється. Мусульманин може одружитися з єврейкою або християнкою, оскільки вважається, що вплив чоловіка сприятиме залученню іншого мусульманина до лав вірних до мусульманської громади [9].

Одним із центральних інститутів сімейного права в арабських країнах є припинення шлюбу. У справі про розлучення чоловік вільніший у своїх діях, ніж жінка, хоча формально подібне право надається і останній. Єдиними умовами, які шаріат ставить перед чоловіком, який хоче розлучитися, є те, що він повинен бути здоровий розумом і не бути змушеним розлучатися. У тимчасовому шлюбі розлучення не потрібно. Після закінчення строку тимчасового шлюбу шлюбний договір автоматично розривається.

Розлучена жінка, як і вдова, не може одразу вийти заміж. Шаріат встановлює наступні правила: одразу після розлучення жінка, якій не виповнилося дев'ять років, і вдова старше 50 років можуть одружитися, оскільки вважається, що жінки цього віку не можуть мати дітей, і тому їм не потрібно чекати для закінчення терміну розлучен-

ня, встановленого шаріатом. Період, який жінки-вдови повинні чекати після розлучення, називається ідда і триває три менструальних цикли. Жінка, яка не мала близьких стосунків зі своїм чоловіком, отримавши розлучення, має право не чекати терміну і одружитися знову одразу після розлучення з першим чоловіком.

У законах шаріату є 4 основні типи розлучень: 1. розлучення баїн (остаточне), 2. розлучення раджаа (правило повернення чоловіка до дружини), 3. розлучення хаал (шляхом підкупу чоловіка дружиною), 4. розлучення мубарат (через відмову) [20, с. 8–12].

У разі розірвання шлюбу — баїн, чоловік може повернути дружину лише шляхом укладення нового шлюбного договору. Це розлучення вважається остаточним. Цикл розлучень баїн включає такі типи остаточного розлучення: розлучення отримує жінка віком до дев'яти років, вдова старше 50–60 років; чоловік не мав близьких стосунків із жінкою, з якою уклав шлюбний контракт; потрібний талак (чоловік повторює дружині формулу «Ти для мене не дружина» три рази).

Раджаа — це буквально не розлучення. Термін раджаа означає «повернутися». І це розлучення означає, що чоловік, давши дружині розлучення, покався і виявив бажання повернутися до неї або повернути її собі. При такому розлученні чоловік не втрачає права на примирення з дружиною та повернення до сім'ї. Як правило, під час розлучення раджаа дружина не залишає будинок чоловіка. Мусульманська етика виправдовує розлучення чоловіка, навіть якщо він помиляється, з дружиною. І шаріат рекомендує, коли він повертається до своєї дружини, він не повинен визнавати свою помилку публічно, а лише повідомляє дружині натяками, що він повертається до неї [13, с. 63].

Хаал — це розлучення, при якому дружина намагається підкупити чоловіка, фінансово винагородити його за надану їй свободу. Цей тип розлучень з мусульманами виявляє повну гендерну нерівність у законі шаріату. Чоловік може позбутися законної дружини, навіть не пояснивши причин розлучення, тоді як дружина, вимагаючи розлучення, повинна навести певні вагомі причини. Однак у шаріаті може бути компромісне рішення питання розлучення, коли чоловік не хоче давати розлучення, а дружина хоче цього, але з точки зору

шаріату, у неї немає підстав і причин розлучення. Шаріат пропонує викуп. Дружина пропонує чоловікові свій махр або інше майно в подарунок за право на розлучення з ним. При цьому ні дружина, ні чоловік не вникають у причини, які змусили дружину піти на такий крок. Якщо чоловік погоджується на таке компромісне розлучення, закон шаріату вважає це законним.

Розлучення через зречення (мубарат) чимось схоже на розлучення хаал, але між ними є різниця. В обох випадках після розлучення чоловік отримує від дружини винагороду (матеріальну) за згоду на розлучення. Різниця полягає в тому, що якщо під час розлучення хаал ініціатива розлучення належить дружині, а чоловік не погоджується і погоджується лише з умовою отримання матеріальної винагороди від своєї дружини, то у випадку розлучення мубарат вони разом погоджуються на розлучення, але чоловік ставить умови першим і вимагає матеріальної винагороди [6, с. 96].

І хаал, і мубарат складаються однаково, із зазначенням типу розлучення, розміру та виду винагороди. Правила розлучення розроблені в законі шаріату до найдрібніших деталей. Отже, передбачено, що дружина божевільного може бути розлучена батьком або дідом з батьком чоловіка. Якщо чоловік домігся розлучення жінки з її чоловіком шляхом обману, а потім одружився з нею, це розлучення вважається правильним з точки зору правових норм шаріату, але відповідно до етичних норм ісламу це тяжкий гріх.

Висновки. Сімейні та шлюбні відносини, засновані на Корані, Сунні та закріплені в законах шаріату, стали одним із визначальних факторів функціонування мусульманської цивілізації. У сучасних умовах глобалізації ці відносини, незважаючи на їх, з точки зору європейців, «ретроградність» та «нецивілізованість», демонструють ефективність та певні можливості для самозбереження. Ці відносини є важливим фактором стабільності мусульманських суспільств і забезпечують відносно високий рівень відтворення мусульманського населення. Це можна вважати своєрідною відповіддю «відсталого» мусульманського світу християнсько-європейській цивілізації, яка досі залишається світовим лідером, але має серйозні демографічні проблеми.

1. Беляев Е. А. Арабы, ислам и арабский халифат в раннее средневековье. Москва: Наука 1966. 280 с.
2. Бехруз Х. Н. Сравнительное правоведение. Москва: ТрансЛит, Феникс, 2008. 504 с.
3. Богомолов О. Исламская идентичность в Украине. Київ: Стилос. 2006, 200 с.
4. Бурдукова И. И., Борзова Е. П. Культура и политические системы стран Востока. СПб: Издательство СПбКО, 2008. 380 с.
5. Дорошенко Е. Некоторые аспекты шиитско-суннитских отношений // Ислам в странах Ближнего и Среднего Востока. Москва: Наука, 1982. С. 131–143.
6. Еловицова Е. Мусульманские жены. Как им живется — украинским женщинам, которые по собственной воле надели хиджаб? // Единственная. № 3. 2011. С. 95–100.
7. Зинченко М. С. Политизация ислама как фактор современного политического процесса: (на материалах Северного Кавказа). Пятигорск: ПГЛУ, 2010. 163 с.
8. Игнатенко А. А. Ислам и политика. Москва: Институт религии и политики. 2004. 256 с.
9. Исламская цивилизация в глобализирующемся мире. Москва: ИМЭМО РАН, 2011. 336 с.
10. Кудряшова И. В. Как изучать взаимодействие религии и политики? // Политическая наука. № 2. 2013. С. 9–24.
11. Ланда Р. Г. Политический ислам: предварительные итоги. Москва: ИБВ, 2005. 286 с.
12. Ленд П. Ислам. Москва: АСТ, 2003. 192 с.
13. Марван Ибрахим аль-Кайси. Исламская мораль и манеры // Татарско-газетный журнал. № 4. 1994. С. 58–63.
14. Нагорний С. Політична думка ісламського суспільства та її вплив на політичну систему в країнах Арабського Сходу // Українське релігієзнавство, 2010. Спецвип. С. 156–164.
15. Петрушевский И. П. Ислам в Иране в VII–XV веках. СПб: изд-во Санкт-Петербургского Университета, 2007. 428 с.
16. Семенова Л. А. Фатимидский исмаилизм в современном западном исламоведении // Ислам в истории народов Востока. Москва: Наука, 1981. С. 25–39.
17. Сюкияйнен Л. Г. Мусульманское право. Вопросы теории и практики. Москва: Наука, 1986. 256 с.
18. Тахмаз Абд аль-Хамид Махмуд. Ханафитский фикх в новом обличе: семейно-брачные отношения. Нижний Новгород: Медина, 2007. 169 с.
19. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. Москва: АСТ, 2003. 603 с.
20. Шамсутдінова-Лебедюк Т. Рай під ногами матерів // Людина і світ. № 3. 2003. С. 8–12.